

Seminar Analiză Matematică

Integrale improprii

Exercițiul 1. Folosind definiția, să se studieze natura următoarelor integrale:

1. $\int_0^1 \ln \frac{1}{x} dx$

Soluție Funcția $f(x) = \ln \frac{1}{x}$ nu este definită în 0 și $\lim_{x \searrow 0} f(x) = \infty$, deci integrala este improprie în 0. Fie $\varepsilon \in (0, 1)$. Avem

$$I(\varepsilon) = \int_{\varepsilon}^1 \ln \frac{1}{x} dx = - \int_{\varepsilon}^1 x' \ln x dx = -x \ln x \Big|_{\varepsilon}^1 + \int_{\varepsilon}^1 dx = \varepsilon \ln \varepsilon + 1 - \varepsilon.$$

Deoarece

$$\lim_{\varepsilon \searrow 0} I(\varepsilon) = \lim_{\varepsilon \searrow 0} (\varepsilon \ln \varepsilon + 1 - \varepsilon) = 1,$$

rezultă că integrala este convergentă și are valoarea 1. ■

2. $\int_1^3 \frac{x}{x-3} dx$

Soluție Funcția $f(x) = \frac{x}{x-3}$ nu este definită în 3 și $\lim_{x \nearrow 3} f(x) = -\infty$, deci integrala este improprie în 3. Fie $y \in (1, 3)$. Avem

$$\begin{aligned} I(y) &= \int_1^y \frac{x}{x-3} dx = \int_1^y \left(1 + \frac{3}{x-3} \right) dx \\ &= (x + 3 \ln |x-3|) \Big|_1^y = y - 1 + 3 \ln \frac{3-y}{2}. \end{aligned}$$

Deoarece

$$\lim_{y \nearrow 3} I(y) = \lim_{y \nearrow 3} \left(y - 1 + 3 \ln \frac{3-y}{2} \right) = -\infty,$$

rezultă că integrala este divergentă. ■

$$3. \int_e^{\infty} \frac{1}{x \ln x} dx$$

Soluție Fie $y > e$. Avem

$$I(y) = \int_e^y \frac{1}{x \ln x} dx = \int_e^y \frac{(\ln x)'}{\ln x} dx = \ln \ln x \Big|_e^y = \ln \ln y.$$

Deoarece

$$\lim_{y \rightarrow \infty} I(y) = \lim_{y \rightarrow \infty} \ln \ln y = \infty,$$

rezultă că integrala este divergentă. ■

$$4. \int_0^{\infty} e^{-kx} dx, \quad k > 0$$

Soluție Fie $y > 0$. Avem

$$I(y) = \int_0^y e^{-kx} dx = \frac{e^{-kx}}{-k} \Big|_0^y = \frac{1 - e^{-ky}}{k}.$$

Deoarece

$$\lim_{y \rightarrow \infty} I(y) = \lim_{y \rightarrow \infty} \frac{1 - e^{-ky}}{k} = \frac{1}{k},$$

rezultă că integrala este convergentă și are valoarea $\frac{1}{k}$. ■

$$5. \int_1^{\infty} \frac{\arctan x}{x^2 + 1} dx$$

Soluție Fie $y > 1$. Avem

$$\begin{aligned} I(y) &= \int_1^y \frac{\arctan x}{x^2 + 1} dx = \frac{1}{2} \int_1^y 2 \cdot \arctan x \cdot (\arctan x)' dx \\ &= \frac{1}{2} \cdot (\arctan x)^2 \Big|_1^y = \frac{1}{2} \cdot (\arctan y)^2 - \frac{\pi^2}{32}. \end{aligned}$$

Deoarece

$$\lim_{y \rightarrow \infty} I(y) = \lim_{y \rightarrow \infty} \left(\frac{(\arctan y)^2}{2} - \frac{\pi^2}{32} \right) = \frac{3\pi^2}{32},$$

rezultă că integrala este convergentă și are valoarea $\frac{3\pi^2}{32}$. ■

$$6. \int_0^{\infty} \frac{1}{x^3 + 1} dx$$

Soluție Fie $y > 0$. Vom calcula $I(y) = \int_0^y \frac{1}{x^3 + 1} dx$. Descompunerea funcției în fracții simple este de forma

$$\frac{1}{x^3 + 1} = \frac{A}{x + 1} + \frac{Bx + C}{x^2 - x + 1}.$$

Aducem în partea dreaptă la același numitor și apoi eliminăm numitorul. Obținem

$$1 = A(x^2 - x + 1) + (Bx + C)(x + 1)$$

sau

$$1 = (A + B)x^2 + (-A + B + C)x + A + C$$

Identificăm coeficienții puterilor lui x și obținem sistemul

$$\begin{cases} A + B = 0 \\ -A + B + C = 0 \\ A + C = 1 \end{cases}$$

Acest sistem are soluția $A = \frac{1}{3}$, $B = -\frac{1}{3}$, $C = \frac{2}{3}$. Atunci

$$\begin{aligned} I(y) &= \int_0^y \frac{1}{x^3 + 1} dx = \frac{1}{3} \int_0^y \frac{1}{x + 1} dx - \frac{1}{3} \int_0^y \frac{x - 2}{x^2 - x + 1} dx \\ &= \frac{1}{3} \ln(x + 1) \Big|_0^y - \frac{1}{6} \int_0^y \frac{2x - 1}{x^2 - x + 1} dx + \frac{1}{2} \int_0^y \frac{1}{x^2 - x + 1} dx \\ &= \frac{1}{3} \ln(y + 1) - \frac{1}{6} \ln(x^2 - x + 1) \Big|_0^y + \frac{1}{2} \int_0^y \frac{1}{(x - \frac{1}{2})^2 + (\frac{\sqrt{3}}{2})^2} dx \\ &= \frac{1}{3} \ln(y + 1) - \frac{1}{6} \ln(y^2 - y + 1) + \frac{1}{2} \cdot \frac{2}{\sqrt{3}} \arctan \frac{2x - 1}{\sqrt{3}} \Big|_0^y \\ &= \frac{1}{6} \ln \frac{(y + 1)^2}{y^2 - y + 1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \arctan \frac{2y - 1}{\sqrt{3}} + \frac{1}{\sqrt{3}} \cdot \frac{\pi}{6}. \end{aligned}$$

Deoarece

$$\begin{aligned} \lim_{y \rightarrow \infty} I(y) &= \lim_{y \rightarrow \infty} \left(\frac{1}{6} \ln \frac{(y + 1)^2}{y^2 - y + 1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \arctan \frac{2y - 1}{\sqrt{3}} + \frac{1}{\sqrt{3}} \cdot \frac{\pi}{6} \right) \\ &= \frac{1}{\sqrt{3}} \cdot \frac{\pi}{2} + \frac{1}{\sqrt{3}} \cdot \frac{\pi}{6} = \frac{2\pi}{3\sqrt{3}}, \end{aligned}$$

rezultă că integrala este convergentă și are valoarea $\frac{2\pi}{3\sqrt{3}}$. ■

Exercițiul 2. Să se studieze natura următoarelor integrale:

1. $\int_0^1 \sin^2 \frac{1}{x} dx$

Soluție Funcția $f(x) = \sin^2 \frac{1}{x}$ nu este definită în 0 și nu există limita $\lim_{x \searrow 0} f(x)$, deci integrala este improprie în 0. Vom aplica criteriul de comparație cu inegalități. Avem

$$0 \leq \sin^2 \frac{1}{x} \leq 1, (\forall) x \in (0, 1]$$

și cum integrala $\int_0^1 dx$ este convergentă, rezultă că integrala $\int_0^1 \sin^2 \frac{1}{x} dx$ este convergentă. ■

2. $\int_1^\infty \sin^2 \frac{1}{x} dx$

Soluție

Metoda 1 Vom aplica criteriul de comparație cu inegalități. Avem

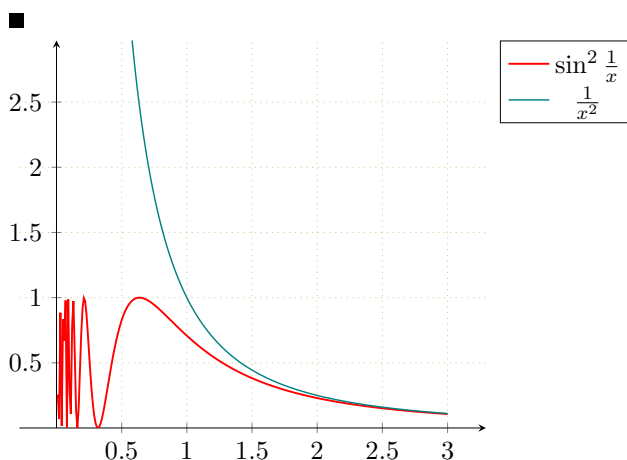
$$0 < \sin^2 \frac{1}{x} < \left(\frac{1}{x}\right)^2, (\forall) x \in [1, \infty)$$

și cum integrala $\int_1^\infty \frac{1}{x^2} dx$ este convergentă, rezultă că integrala $\int_1^\infty \sin^2 \frac{1}{x} dx$ este convergentă.

Metoda 2 Vom aplica criteriul de comparație cu limită. Avem

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha \sin^2 \frac{1}{x} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-2} \left(\frac{\sin \frac{1}{x}}{\frac{1}{x}}\right)^2 = 1, \text{ pentru } \alpha = 2,$$

prin urmare integrala este convergentă.

$$3. \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{1}{\cos x}$$

Soluție Funcția $f(x) = \frac{1}{\cos x}$ nu este definită în $\frac{\pi}{2}$ și $\lim_{x \nearrow \frac{\pi}{2}} f(x) = \infty$, deci integrala este improprie în $\frac{\pi}{2}$. Vom aplica criteriul de comparație cu limită. Avem

$$\lim_{x \nearrow \frac{\pi}{2}} \left(\frac{\pi}{2} - x\right)^\alpha \frac{1}{\cos x} = \lim_{x \nearrow \frac{\pi}{2}} \left(\frac{\pi}{2} - x\right)^\alpha \frac{1}{\sin\left(\frac{\pi}{2} - x\right)} = 1, \text{ pentru } \alpha = 1,$$

prin urmare integrala este divergentă. ■

$$4. \int_0^\infty e^{-x^2} dx$$

Soluție Avem

$$0 < e^{-x^2} \leq e^{-x}, (\forall) x \in [1, \infty)$$

și cum integrala $\int_1^\infty e^{-x} dx$ este convergentă, rezultă că integrala $\int_1^\infty e^{-x^2} dx$ este convergentă, prin urmare integrala $\int_0^\infty e^{-x^2} dx$ este convergentă. ■

$$5. \int_0^\infty \frac{\arctan x}{\sqrt{x^2 + x + 1}} dx$$

Soluție Avem

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha \frac{\arctan x}{\sqrt{x^2 + x + 1}} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-1} \frac{\arctan x}{\sqrt{1 + \frac{1}{x} + \frac{1}{x^2}}} = \frac{\pi}{2}, \text{ pentru } \alpha = 1,$$

prin urmare integrala este divergentă. ■

$$6. \int_0^3 \frac{1}{x^3 + \sqrt[3]{x}} dx$$

Soluție Funcția $f(x) = \frac{1}{x^3 + \sqrt[3]{x}}$ nu este definită în 0 și $\lim_{x \searrow 0} f(x) = \infty$, deci integrala este improprie în 0. Vom aplica criteriul de comparație cu limită (funcția este pozitivă pe $(0, 3]$). Avem

$$\lim_{x \searrow 0} x^\alpha \frac{1}{x^3 + \sqrt[3]{x}} = \lim_{x \searrow 0} x^{\alpha-\frac{1}{3}} \frac{1}{x^{\frac{8}{3}} + 1} = 1, \text{ pentru } \alpha = \frac{1}{3},$$

prin urmare integrala este convergentă. ■

$$7. \int_1^\infty \frac{\sin x}{x - \ln x} dx$$

Soluție Cu notațiile $f(x) = \sin x$ și $g(x) = \frac{1}{x - \ln x}$, integrantul este $f(x)g(x)$. Pentru funcția $f(x)$ avem

$$\left| \int_1^A f(x) dx \right| = \left| -\cos x \Big|_1^A \right| = |\cos 1 - \cos A| \leq 2, (\forall) A > 1.$$

Funcția $g(x)$ este descrescătoare și $\lim_{x \rightarrow \infty} g(x) = 0$.

Atunci, conform criteriului Dirichlet, integrala $\int_1^{\infty} \frac{\sin x}{x - \ln x} dx$ este convergentă. ■

Exercițiul 3. Să se arate că următoarele integrale sunt convergente și să se calculeze valorile acestora:

1. $\int_2^{\infty} \frac{1}{x^2 + x - 2} dx$

Soluție Avem

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha} \frac{1}{x^2 + x - 2} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-2} \frac{1}{1 + \frac{1}{x} + \frac{1}{x^2}} = 1, \text{ pentru } \alpha = 2,$$

prin urmare integrala este convergentă.

Calculăm valoarea integralei

$$\begin{aligned} \int_2^{\infty} \frac{1}{x^2 + x - 2} dx &= \int_2^{\infty} \frac{1}{(x-1)(x+2)} dx = \frac{1}{3} \int_2^{\infty} \left(\frac{1}{x-1} - \frac{1}{x+2} \right) dx \\ &= \frac{1}{3} \ln \frac{x-1}{x+2} \Big|_2^{\infty} = \frac{1}{3} \left(\lim_{x \rightarrow \infty} \ln \frac{x-1}{x+2} - \ln \frac{1}{4} \right) = \frac{2 \ln 2}{3}. \end{aligned}$$

■

2. $\int_1^{\infty} \frac{1}{x \sqrt{1 + x^5 + x^{10}}} dx$

Soluție Avem

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha} \frac{1}{x \sqrt{1 + x^5 + x^{10}}} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-6} \frac{1}{\sqrt{\frac{1}{x^{10}} + \frac{1}{x^5} + 1}} = 1, \text{ pentru } \alpha = 6,$$

prin urmare integrala este convergentă.

Calculăm valoarea integralei

$$\begin{aligned}\int_1^{\infty} \frac{1}{x\sqrt{1+x^5+x^{10}}} dx &= -\frac{1}{5} \int_1^{\infty} \frac{1}{\sqrt{\frac{1}{x^{10}} + \frac{1}{x^5} + 1}} \left(\frac{1}{x^5}\right)' dx \\ &= \frac{1}{5} \int_0^1 \frac{1}{\sqrt{t^2+t+1}} dt = \frac{1}{5} \int_0^1 \frac{1}{\sqrt{(t+\frac{1}{2})^2 + \frac{3}{4}}} dt \\ &= \frac{1}{5} \ln \left(t + \frac{1}{2} + \sqrt{t^2+t+1} \right) \Big|_0^1 = \frac{1}{5} \ln \left(1 + \frac{2}{\sqrt{3}} \right).\end{aligned}$$

■

3. $\int_0^{\infty} \frac{1}{\sqrt{x}(1+x)} dx$

Soluție Funcția $f(x) = \frac{1}{\sqrt{x}(1+x)}$ nu este definită în 0 și $\lim_{x \searrow 0} f(x) = \infty$, prin urmare integrala este improprie și în 0. Integrala $\int_{(0,\infty)} f(x) dx$ este convergentă dacă și numai dacă sunt convergente următoarele integrale: $\int_{(0,c]} f(x) dx$ și $\int_{[c,\infty)} f(x) dx$, unde $c \in (0, \infty)$. Deoarece

$$\lim_{x \searrow 0} x^{\alpha} \frac{1}{\sqrt{x}(1+x)} = \lim_{x \searrow 0} x^{\alpha-\frac{1}{2}} \frac{1}{1+x} = 1, \text{ pentru } \alpha = \frac{1}{2},$$

rezultă că integrala $\int_{(0,c]} f(x) dx$ este convergentă. Deoarece

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha} \frac{1}{\sqrt{x}(1+x)} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-\frac{3}{2}} \frac{1}{1+\frac{1}{x}} = 1, \text{ pentru } \alpha = \frac{3}{2},$$

rezultă că integrala $\int_{[c,\infty)} f(x) dx$ este convergentă. Prin urmare integrala considerată este convergentă.

Calculăm valoarea integralei

$$\begin{aligned}\int_0^{\infty} \frac{1}{\sqrt{x}(1+x)} dx &= 2 \int_0^{\infty} \frac{1}{1+x} (\sqrt{x})' dx \\ &= 2 \int_0^{\infty} \frac{1}{t^2+1} dt = 2 \arctan x \Big|_0^{\infty} = \pi.\end{aligned}$$

■

4. $\int_1^{\infty} \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx$

Soluție Avem

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} = \lim_{x \rightarrow \infty} x^{\alpha-\frac{3}{2}} \frac{1}{\left(\frac{1}{x} + 1\right)^2} = 1, \text{ pentru } \alpha = \frac{3}{2},$$

prin urmare integrala este convergentă.

Pentru a calcula valoarea integralei, facem schimbarea de variabilă $\sqrt{x} = t$ și obținem

$$\int_1^\infty \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx = 2 \int_1^\infty \frac{t^2}{(1+t^2)^2} dt$$

Cum

$$\begin{aligned} \int_1^\infty \frac{1}{1+t^2} dt &= \int_1^\infty t' \frac{1}{1+t^2} dt = \frac{t}{1+t^2} \Big|_1^\infty + 2 \int_1^\infty \frac{t^2}{(1+t^2)^2} dt \\ &= \lim_{t \rightarrow \infty} \frac{t}{1+t^2} - \frac{1}{2} + 2 \int_1^\infty \frac{t^2}{(1+t^2)^2} dt = -\frac{1}{2} + 2 \int_1^\infty \frac{t^2}{(1+t^2)^2} dt \end{aligned}$$

rezultă că

$$2 \int_1^\infty \frac{t^2}{(1+t^2)^2} dt = \int_1^\infty \frac{1}{1+t^2} dt + \frac{1}{2} = \arctan t \Big|_1^\infty + \frac{1}{2} = \frac{\pi}{4} + \frac{1}{2}.$$

■

$$5. \int_{-1}^2 \frac{1}{\sqrt{(x+1)(2-x)}} dx$$

Soluție Funcția $f(x) = \frac{1}{\sqrt{(x+1)(2-x)}}$ nu este definită în punctele

-1 și 2 iar $\lim_{x \searrow -1} f(x) = \infty$ și $\lim_{x \nearrow 2} f(x) = \infty$. Prin urmare integrala este

improprie în ambele capete ale intervalului. Integrala $\int_{(-1,2)} f(x) dx$ este

convergentă dacă și numai dacă sunt convergente următoarele integrale:
 $\int_{(-1,c]} f(x) dx$ și $\int_{[c,2)} f(x) dx$, unde $c \in (-1, 2)$. Deoarece

$$\lim_{x \searrow -1} (x+1)^\alpha f(x) = \lim_{x \searrow -1} (x+1)^{\alpha-\frac{1}{2}} \frac{1}{\sqrt{2-x}} = \frac{1}{\sqrt{3}}, \text{ pentru } \alpha = \frac{1}{2}$$

rezultă că integrala $\int_{(-1,c]} f(x) dx$ este convergentă. Deoarece

$$\lim_{x \nearrow 2} (2-x)^\alpha f(x) = \lim_{x \nearrow 2} (2-x)^{\alpha-\frac{1}{2}} \frac{1}{\sqrt{x+1}} = \frac{1}{\sqrt{3}}, \text{ pentru } \alpha = \frac{1}{2},$$

rezultă că integrala $\int_{[c,2)} f(x)dx$ este convergentă. Prin urmare integrala considerată este convergentă.

Pentru a calcula valoarea integralei, facem schimbarea de variabilă $\sqrt{(x+1)(2-x)} = t(2-x)$, deci $t = \sqrt{\frac{x+1}{2-x}}$. Avem

$$x = \frac{2t^2 - 1}{t^2 + 1}, dx = \frac{6t}{(t^2 + 1)^2} dt,$$

$$x \searrow -1 \implies t \searrow 0, x \nearrow 2 \implies t \rightarrow \infty.$$

Obținem

$$\begin{aligned} \int_{-1}^2 \frac{1}{\sqrt{(x+1)(2-x)}} &= \int_0^\infty \frac{1}{t^{\frac{3}{t^2+1}}} \cdot \frac{6t}{(t^2+1)^2} dt \\ &= 2 \int_0^\infty \frac{1}{t^2+1} dt = \arctan t \Big|_0^\infty = \pi. \end{aligned}$$

■

Exercițiul 4. Să se calculeze integrala $\int_0^{2\pi} \frac{1}{5-3\sin x} dx$.

Soluție Vom face schimbarea de variabilă $\tan \frac{x}{2} = t$. Avem

$$\begin{aligned} \int_0^{2\pi} \frac{1}{5-3\sin x} dx &= \int_{-\pi}^{\pi} \frac{1}{5-3\sin x} dx = \int_{(-\pi,\pi)} \frac{1}{5-3\sin x} dx \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{5-3\frac{2t}{t^2+1}} \cdot \frac{2}{t^2+1} dt = 2 \int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{5t^2-6t+5} dt \\ &= \frac{2}{5} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{t^2-\frac{6}{5}t+1} dt = \frac{2}{5} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{(t-\frac{3}{5})^2+(\frac{4}{5})^2} dt \\ &= \frac{2}{5} \cdot \frac{5}{4} \arctan \frac{5t-3}{4} \Big|_{-\infty}^{\infty} = \frac{1}{2} \left(\frac{\pi}{2} - \left(-\frac{\pi}{2} \right) \right) = \frac{\pi}{2} \end{aligned}$$

■

Exercițiul 5. Să se aducă următoarele integrale la o integrală de tip Euler și să se calculeze valorile acestora:

$$1. \int_{-1}^2 \frac{1}{\sqrt{(x+1)(2-x)}} dx$$

Soluție Facem schimbarea de variabilă $t = \frac{x+1}{3}$. Avem

$$x \searrow -1 \implies t \searrow 0 \text{ și } x \nearrow 2 \implies t \nearrow 1$$

$$x = 3t - 1, dx = 3dt, (x+1)(2-x) = 9t(1-t)$$

$$\begin{aligned} \int_{-1}^2 \frac{1}{\sqrt{(x+1)(2-x)}} dx &= \int_0^1 \frac{1}{\sqrt{9t(1-t)}} 3dt = \int_0^1 t^{-\frac{1}{2}} (1-t)^{-\frac{1}{2}} dt \\ &= B\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}\right) = \pi. \end{aligned}$$

■

$$2. \int_0^{\infty} \frac{1}{\sqrt[3]{x}(1+x)} dx$$

Soluție Avem

$$\int_0^{\infty} \frac{1}{\sqrt[3]{x}(1+x)} dx = \int_0^{\infty} \frac{x^{-\frac{1}{3}}}{1+x} dx = B\left(\frac{2}{3}, \frac{1}{3}\right) = \Gamma\left(\frac{2}{3}\right) \cdot \Gamma\left(\frac{1}{3}\right) = \frac{2\pi}{\sqrt{3}}.$$

■

$$3. \int_0^{\infty} \frac{1}{(1+x^4)^2} dx$$

Soluție Facem schimbarea de variabilă $x^4 = t$ și obținem:

$$\begin{aligned} \int_0^{\infty} \frac{1}{(1+x^4)^2} dx &= \frac{1}{4} \int_0^{\infty} \frac{t^{-\frac{3}{4}}}{(1+t)^2} dt = \frac{1}{4} B\left(\frac{1}{4}, \frac{7}{4}\right) \\ &= \frac{1}{4} \Gamma\left(\frac{1}{4}\right) \Gamma\left(\frac{7}{4}\right) = \frac{1}{4} \Gamma\left(\frac{1}{4}\right) \frac{3}{4} \Gamma\left(\frac{3}{4}\right) = \frac{3\pi\sqrt{2}}{16}. \end{aligned}$$

■

$$4. \int_0^{\infty} e^{-x^2} dx$$

Soluție Facem schimbarea de variabilă $x^2 = t$ și obținem:

$$\int_0^{\infty} e^{-x^2} dx = \frac{1}{2} \int_0^{\infty} t^{-\frac{1}{2}} e^{-t} dt = \frac{1}{2} \Gamma\left(\frac{1}{2}\right) = \frac{\sqrt{\pi}}{2}.$$

■